

แนวคิด

ในบริบทของหลักนิติธรรม: ความหมายและความสำคัญ

R - สิทธิและเสรีภาพ (Rights and Liberty)

สิทธิ (Rights) หมายถึง อำนาจหรือผลประโยชน์อันชอบธรรมที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้แก่บุคคล สิทธิอาจเป็นสิ่งที่มิได้อยู่ตามธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ หรือสิทธิที่รัฐให้การรับรองผ่านกฎหมาย เช่น สิทธิในชีวิตและร่างกาย สิทธิในทรัพย์สิน หรือสิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมือง

เสรีภาพ (Liberty) คือ ความสามารถของบุคคลในการกระทำการใดๆ ได้ตามความประสงค์ โดยปราศจากการแทรกแซงหรือข้อจำกัดจากผู้อื่นหรือรัฐ ตราบเท่าที่การใช้เสรีภาพนั้นไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม ตัวอย่างเช่น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการนับถือศาสนา หรือเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ

ในบริบทของหลักนิติธรรม การเคารพและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพถือเป็นรากฐานสำคัญที่รับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความเสมอภาคของทุกคนในสังคม

O - ความเป็นกลางและความพร้อมรับผิด (Objectivity and Accountability)

ความเป็นกลาง (Objectivity) หรือภาวีสัย ในบริบทของหลักนิติธรรม หมายถึง การพิจารณาและตัดสินใจในเรื่องต่างๆ โดยปราศจากอคติหรือความลำเอียง โดยอาศัยข้อเท็จจริง หลักฐาน และเหตุผลที่ตรวจสอบได้ ความเป็นกลางนี้เป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการยุติธรรมและการบริหารงานภาครัฐ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นว่าทุกคนจะได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมภายใต้กฎหมายเดียวกัน

ความพร้อมรับผิด (Accountability) คือ หลักการที่บุคคลหรือองค์กร โดยเฉพาะผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ต้องพร้อมที่จะอธิบาย ชี้แจง และรับผิดชอบต่อการกระทำและการตัดสินใจของตน รวมถึงยอมรับผลที่ตามมาจากการกระทำนั้นๆ ความพร้อมรับผิดนี้เป็นกลไกสำคัญในการป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบและส่งเสริมความโปร่งใสในการบริหารงานภาครัฐ

L - ความชอบธรรมและความชอบด้วยกฎหมาย (Legitimacy and Lawfulness)

ความชอบธรรม (Legitimacy) ในบริบทของหลักนิติธรรม หมายถึง การได้รับการยอมรับว่ามีอำนาจหรือสิทธิโดยชอบ ทั้งในแง่ของการได้มาซึ่งอำนาจและการใช้อำนาจนั้น ความชอบธรรมนี้มักมาจากการได้รับความยินยอมจากประชาชน การปฏิบัติตามกระบวนการทางกฎหมายและประชาธิปไตย และการตอบสนองต่อความคาดหวังของสังคม

ความชอบด้วยกฎหมาย (Lawfulness) คือ การปฏิบัติหรือดำเนินการที่สอดคล้องกับกฎหมาย ที่มีอยู่ ไม่ละเมิดหรือขัดแย้งกับบทบัญญัติของกฎหมาย หลักการนี้ใช้กับทั้งการกระทำของรัฐ เจ้าหน้าที่รัฐ และประชาชน เพื่อสร้างความแน่นอนและคาดการณ์ได้ในสังคม และป้องกันการใช้อำนาจตามอำเภอใจ

D - กระบวนการอันควรตามกฎหมายและความเป็นธรรม (Due Process and Fairness)

กระบวนการอันควรตามกฎหมาย (Due Process) หมายถึง หลักประกันว่าการใช้อำนาจรัฐ โดยเฉพาะในกระบวนการยุติธรรมและการปกครอง จะต้องเป็นไปตามขั้นตอนและวิธีการที่กฎหมายกำหนด โดยคำนึงถึงความเป็นธรรมและการคุ้มครองสิทธิของบุคคล หลักการนี้รวมถึงสิทธิในการได้รับการแจ้งข้อกล่าวหา สิทธิในการมีทนายความ และสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม

ความเป็นธรรม (Fairness) ในบริบทของหลักนิติธรรม หมายถึง การปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมและไม่ลำเอียง โดยไม่คำนึงถึงสถานะทางสังคมหรือเศรษฐกิจ ความเป็นธรรมนี้รวมถึงการให้โอกาสที่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม การนำเสนอข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน และการได้รับการพิจารณาคดีโดยปราศจากอคติ

ทั้งสี่องค์ประกอบนี้ (R-O-L-D) เชื่อมโยงและเกี่ยวพัน ซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างระบบกฎหมายและการปกครองที่เคารพสิทธิของประชาชน มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ได้รับการยอมรับจากสังคม และปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเป็นธรรม อันเป็นรากฐานสำคัญของสังคมประชาธิปไตยที่มีหลักนิติธรรมอย่างแท้จริง

.....

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์
4 กรกฎาคม 2567